

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Sumerské město Uruk a jeho zázemí na
počátku dějin Mezopotámie**

Petr Šebek

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

**Starověké město Uruk a jeho zázemí na počátku dějin
Mezopotámie**

Petr Šebek

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. Petr Charvát, DrSc.

Katedra Blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

.....

Poděkování

Rád bych poděkoval Prof. PhDr. Petru Charvátovi, DrSc., za jeho cenné rady a trpělivost při zpracování práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Lokalita	3
1.1 Poloha města.....	3
1.2 Vodstvo.....	4
1.3 Vzdálenost od oceánu	5
2. Mezopotámie ve 4. tis. př. n. l.	6
2.1 Obejdská kultura.....	6
2.2 Příklad Sumerů.....	8
2.3 Džemdet-nasrská kultura	9
3. Archeologické nálezy	10
3.1 Dělení časových období	10
3.2 Archeologické výzkumy	11
3.3 Budovy města	12
3.3.1 Čtvrť An	12
3.3.2 Čtvrť Eanna	13
3.4 Nalezené artefakty	14
3.4.1 Dáma z Warky	14
3.4.2 Váza z Warky	15
3.4.3 Pečetní válečky.....	15
3.4.4 Hliněné kolíky	16

3.4.5	Tabulky s nápisy	17
4.	Božstva	17
4.1	An	17
4.2	Inanna.....	18
5.	Vládci Uruku	20
5.1	Sumerský královský seznam	20
5.2	Meskiagašer	21
5.3	Enmerkar	21
5.4	Lugalbanda.....	23
6.	Kultura starověkého Uruku	24
6.1	Jazyk	24
6.2	Písmo	25
6.3	Měrné jednotky	25
6.4	Zahraniční obchod	26
	Závěr	28
	Seznam použitých zdrojů	31
	Resumé	34
	Seznam příloh	35
	Obrázkové přílohy.....	36

Úvod

Uruk je považován za jedno z prvních měst na světě. V době vzniku byl zároveň řazen mezi největší a nejdůležitější města regionu. Hlavním cílem bakalářské práce je charakteristika sumerského města Uruku na počátku jeho vzniku až po začátek jeho největšího rozmachu, který se datuje ke konci 4. tis. př. n. l. Jak název práce napovídá, klíčovým bodem práce je charakteristika zázemí města Uruku. Pod pojmem zázemí si lze představit mnoho věcí. Zaměřím se především na charakteristiku města ohledně jeho polohy ve starověké Mezopotámii, poté samotný půdorys města a rozložení budov, ale také na samotný život obyvatel; od uctívání božstev až po kulturní život.

Bakalářská práce je limitována vymezením období, které lze pokládat za počátek dějin Mezopotámie. Vznik Mezopotámie nelze jednoznačně časově definovat. S jistotou lze oblast Blízkého východu považovat za kolébku civilizace. Práce se bude zabývat právě na obdobím od vzniku prvních osad až po vznik mezopotamských městských států.

Největším problémem při zpracování je dostupnost historických pramenů té doby. Jelikož se písmo teprve vyvíjelo, není proto snadné zpracovat téma Uruku a jeho zázemí před 6 tis. lety. První písemné záznamy, eposy, nelze považovat za naprosto spolehlivé a věrohodné, přesto budou nedílnou součástí práce. Mnoho informací lze získat díky archeologickým pracím v lokalitě a následným zkoumáním nalezených památek hmotné kultury nebo ruin budov.

Rovněž ani současná publikace není dostatečně zaměřená na problematiku Uruku, obzvlášť co se týče vzniku města. Při tvorbě práce musela být použita převážně cizojazyčná literatura, zejména anglicky psané zdroje. Při práci bylo nejvíce využito dílo *Dějiny Mezopotámie* od Lukáše Pechy a kol., která je zaměřena na zmíněné období. Z cizojazyčné literatury přínos přinesla i kniha *Uruk: First City of Ancient World* od Nicolý Crüsemann. Nesmíme opomenout ani českou literaturu ze starších dob, především dnes již „legendární“ dílo *Na počátku byl Sumer* od Vojtěcha Zamarovského.

Práce je strukturovaná do šesti hlavních kapitol a několika dalších podkapitol, každá kapitola nahlíží na situaci v Uruku z jiného pohledu, ať už to je poloha města, duchovní, nebo politická stránka.

První kapitola je zaměřená na představení lokality, ve které se Uruk nachází. Je důležité začít s popsáním lokality v současnosti, kde se ruiny města nacházejí v dnešním Iráku, jak je lokalita významná a v neposlední řadě v jakých přírodních podmínkách se Uruk nachází. Část práce bude věnována vodě; jednak řekám Eufrat a Tigris, ale také moři - jak se za tisíce let změnila jeho hladina.

Ve druhé kapitole je představena obecně situace v Mezopotámii ve 4. tis. př. n. l., díky které je snazší pochopit poměry v oblasti. Začátek kapitoly popisuje začátky osídlení v jižní Mezopotámii a šíření obejdské kultury. Nezbytné je popsat vznik Uruku a odkud se na území Mezopotámie dostali zakladatelé urucké kultury, Sumerové. Ve zkratce jsou nastíněny počátky džemdet-nasrské kultury.

Třetí, rozsáhlejší kapitola, je věnována archeologickým nálezům Uruku. Nejprve je rozebráno dělení časových období do stratifikačních vrstev, které pomohou při orientaci v urucké historii. Poté budou představeny nalezené pozůstatky budov, které jsou rozřazeny do dvou chrámových čtvrtí, ve kterých byly nalezeny. Až poté se zaměřím na objevené artefakty.

Čtvrtá kapitola se zabývá mezopotamským pantheonem, konkrétně na uctívání bohů v Uruku. Nejprve jsou nastíněny podoby a funkce uruckých chrámů a poté představeni dva hlavní bohové, slunečný bůh An a bohyně války Inanna.

Pátá kapitola je zaměřena na první urucké vládce. Jelikož jediným zdrojem informací byl Sumerský královský seznam, který navíc nebyl příliš důvěryhodný, nemůžeme brát získané informace na plnou váhu. První vládci, jako byl Meskigašer, jsou považováni spíše za mytologické vládce. Až další vládci, kteří budou probíráni, mají základ v eposech. Těmi jsou Enmerkar a jeho nástupce, Lugalbanda.

V poslední, šesté kapitole, je stručně popsán společenský život tehdejšího obyvatelstva. Většina kapitoly je věnována sumerskému písmu a jazyku, které jsou pro vývoj v Mezopotámii důležité. Krátce bude zmíněna administrativní činnost spojená s obchodem a zahraničními vztahy.

1. Lokalita

1.1 Poloha města

Uruk, v sumerštině označován jako Unug, v Bibli znám pod jménem Erech, v řečtině Orchoé a dnes Araby nazýván Warkā', bylo starověké město, které před šesti tisíci lety leželo na řece Eufrat v sousedství městských států Ur, Larsy nebo Eridu. Město zaniklo během šíření islámu v 7. st. n. l. a dnes na jeho místech můžeme najít pouze ruiny se základy budov o celkové rozloze 6 km². Podle teorie je název dnešního státu Irák odvozen právě od tohoto sumerského velkoměsta, nicméně podle jiných studií je název odvozen od staroperského slova *Erāq*, v překladu „nížinná oblast“.

Pozůstatky města se rozkládají v jižním Iráku, asi 230 km jihovýchodně od irácké metropole Bagdádu, zároveň mezi současnými městy Samáwa a Násiríja v provincii Muthannā. V dnešní době Eufrat lokalitou neprotéká, levý břeh řeky je vzdálené vzdušnou čarou 10 km jihozápadně od ruin.¹ O důležitosti této lokality svědčí fakt, že byla v roce 2016 během 40. zasedání Výboru pro světové dědictví, konaném v Istanbulu, zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO. Stala se tak 5. iráckou pamětihodností, která na list byla zařazena. Celý název oblasti, která byla na seznam zapsána, zní *Území Ahwar jižního Iráku* a rozléhá se na ploše větší než 2 tis. km². Nespadá pod ní pouze Uruk, ale další dvě historická naleziště – Ur a Eridu, ale také čtyři irácké mokřady, které společně s Eufratem poskytují útočiště ohroženým druhům ptactva, které zde nalézají ochranu během migrace na jih.²

Nejčastěji se můžeme setkat s druhy ptáků, jako jsou pelikáni (*Pelecanus rufescens*), kormoráni (*Phalacrocorax carbo*) nebo volavky (*Ardea cinerea*). Mokřady plné ryb poskytovaly potravu nejen pro ptactvo, ale i obživu pro tehdejší obyvatelstvo.³ Co se flóry týče, nejrozšířenější rostlinou byl rákos (*Arundo donax*), který byl ideální

---

¹ POLLOCK, S.: *Ancient Mesopotamia: The Eden that Never Was*, s. 28-34.

² UNESCO: The Ahwar of Southern Iraq: Refuge of Biodiversity and the Relict Landscape of the Mesopotamian Cities. *World Heritage List*.

³ KLÍMA, J.: *Společnost a kultura starověké Mezopotámie*, s. 96-97.

pro růst v mokřadech. Ten měl široké využití, od stavebního materiálu až po pomůcky pro psaní na hliněné destičky. Přirozený růst stromů nebyl v jižním Iráku příliš podpořen. Mohlo za to suché aridní prostředí, kde je výpar vody větší než průměrný úhrn dešťových srážek. Musely tak být uměle vysazovány odolné stromy, které poskytovaly ochranu před sluncem místnímu obyvatelstvu a útočiště zvěři. Hojně vysazován byl datlovník (*Phoenix dactylifera*), jenž produkoval plody, které jsou konzumovány dodnes. Mezi další vysazované stromy byly granátovníky (*Punica granatum*), mandlovníky (*Terminalia arjuna*), nebo morušovníky (*Morus alba*).⁴

1.2 Vodstvo

Zmíněné mokřady vznikly působením vodních toků. Mezopotámie dostala název právě díky řekám, jelikož název lze přeložit jako „meziříčí“, tedy zemi mezi řekami Eufrat a Tigris. Na rozdíl od Tigridu, který je v sumerštině nazýván *hbitou řekou*, Eufrat protéká meandry, které ho zpomalovaly. Eufrat je sám o sobě pomalá řeka. Nepřekonává téměř žádný sklon, na 500 posledních kilometrů před vlitím do oceánu překonává převýšení pouze 20 m. V období záplav, které začínaly v březnu, dosahuje rychlosti 8 km/hod, ale během zbytku roku nepřekoná rychlost 1,5 km/hod. Proud řeky přinášel nánosy úrodné půdy, zajišťoval závlahu a umožňoval pěstování zemědělských plodin na obou březích.⁵ Město samotné bylo rovněž protkáno systémem kanálů, které město spojovaly s Efratem a zajišťovaly říční dopravu a obchod.

Ne vždy ale Eufrat přinášel jen výhody. Nebezpečí představoval na jaře, kdy tál sních v tureckém pohoří Taurus. Rozvodněná řeka smetla vše, co bylo v její blízkosti. Rovněž Eufrat je v této části Iráku již značně široký a nebylo snadné ho přebrodit. Místo mostů se používaly jednoduché rákosové loďky. V současnosti se lokalita nachází zhruba 10 km od koryta Eufratu – je však jisté, že před 6 tisíci lety měl Eufrat tok jiným místem. Mohlo za to jednak počasí, ale i působení člověka a jeho neustálé budování zavlažovacích kanálů. Mnohá starověká města zanikla právě kvůli tomu, že

---

⁴ KLÍMA, J.: *Společnost a kultura starověké Mezopotámie*, s. 92-93.

⁵ AVDIJEV, V. I.: *Dějiny starověkého východu*, s. 38-39.

tok změnil směr. Města následně ztratila úrodnou půdu a přístup na obchodní tepnu, díky které se do měst dostávaly nezbytné materiály.⁶

1.3 Vzdálenost od oceánu

Nejen poloha Eufratu se za tisíce let změnila. Zvětšila se i vzdálenost od moře. V sumerských textech můžeme nalézt mnoho zmínek ohledně velké potopy. Ve všech můžeme nalézt souvislost s biblickým příběhem o Noemovi. Asi nejvýznamnější pramenem je *Epos o Gilgamešovi*, především část, ve které vystupuje Utanapištim. Skladba je více zaměřená na dění po záplavě. Utanapištim je pověřen stavbou velké archy, na kterou nalodí své nejbližší a zvířata. Po skončení potopy získá Utanapištim s manželkou nesmrtelnost od bohů. To je důležité pro další část, ve které se Gilgameš snaží získat nesmrtelnost tím, že se pokouší splnit úkol zadaný Utanapištim. Bohužel ani na druhý pokus se Gilgamešovi nepodaří získat věčné mládí, ale zmoudřel a vrací se zpět do Uruku.

Dalším známou skladbou je Mýtus o Atrahasísovi, v němž je podrobně popsán průběh mýtické potopy, i to, co jí předcházelo. Příběh je takřka totožný s *Mýtem o Utanapištim* jen s tím rozdílem, že skladba obsahuje vyprávění o situaci před potopou. Podle mýtu lidstvo rozhněvalo boha Enlila svojí pýchou a hamižností. Po neúspěšných pokusech, jak lidstvo potrestat, sešle Enlil na lidstvo velkou potopu. Druhý nejvyšší bůh, Ea, soucítí s lidmi a svého chráněnce, Atrahasíse, před pohromou varuje. Atrahasís zachrání postavením lodi sebe a svou rodinu, ostatní lidé zahynou. Hlavní hrdina, tedy pokračovatel lidstva, je však poučen a od té doby lidstvo opět žije v souladu s bohy.⁷

Mýtus o potopě nemusí být smyšlený, jak se může zdát. Podle vědců opravdu tehdejší svět zasáhla povodeň, která ale nebyla způsobená boží silou, nýbrž globálním oteplováním. Před velkou potopou, během doby ledové, měly Eufrat s Tigridem ústí do oceánu v Ománském zálivu, v místě dnešního Hormuzského průlivu. Perský záliv

---

⁶ GILL, A.: *Gateway of the Gods: The Rise and Fall of Babylon*, s. 12.

⁷ HRUŠKA, B.; MATOUŠ, L.; PROSECKÝ, J.; SOUČKOVÁ, J.: *Mýty staré Mezopotámie: sumerská, akkadská, chetitská literatura na klínopisných tabulkách*, s. 97-100.

je totiž relativně mělký – průměrná hloubka dosahuje 50 m a maximální hloubka jen málokdy přesáhne 100 m. Předpokládá se, že po skončení doby ledové začaly tát ledovce, výrazně stoupla hladina oceánu a zaplavila území dnešního Perského zálivu. Zároveň i rovná mezopotamská nížina, ohraničená z východu íránským pohořím Zagros a ze západu rozlehlými pouštěmi, byla zaplavena Indickým oceánem. Tato záplava se odehrála podle vědců kolem roku 8110 př. n. l., což by odpovídalo konci poslední doby ledové, která skončila před 10 000 lety. Uruké naleziště je v současné době umístěné v nadmořské výšce 25 m. n. m. a dnes je vzdálené vzdušnou čarou zhruba 300 km od moře. Po zaplavení bylo místo, kde se nachází Uruk, vzdáleno jen pár km od pobřeží oceánu, nebo dokonce se město nacházelo na pobřeží oceánu. To potvrzuje fakt, že v okolí dnešní Basry ležící jižněji se nevyskytují žádná důležitá naleziště té doby. Eufkrat a Tigris ústily do moře v různých místech a spojení obou toků do řeky Šatt al-Arab tehdy neexistovalo. Poté začalo moře ustupovat a rovněž začaly vznikat první osady. Ústup moře byl způsoben tím, že během let Eufkrat a Tigris odnášely nánosy bahna z hor na území Turecka do delty řek a postupně zaplňovaly záliv nánosy úrodné půdy. Sedimenty časem ztvrdly a zformovaly ústí řek tak, jak je známe dnes.⁸

2. Mezopotámie ve 4. tis. př. n. l.

2.1 Obejdská kultura

Obejdská kultura, též psaná obeidská nebo ubaidská, byla kultura rozšířená zprvu po jižní Mezopotámii, především v okolí Babylonie. Kultura byla pojmenována po lokalitě Tell al-Ubajd, ve které byly nalezeny první zmínky obydlí už z období raného chalkolitu, tedy z poloviny 7. tis. př. n. l. Lokalita se nacházela mezi městy Ur a Eridu, severně od druhého jmenovaného města, tedy nedaleko města Uruk.⁹ Podle města Eridu byla nazývána část obejdského období, která skončila přibližně v letech 4800 př. n. l. a rovněž bylo v tomto městě nalezeno nejvíce artefaktů spadající do této

---

⁸ AL-ANSARI, N.: Sea Level Changes in the Mesopotamian Plain and Limits of the Arabian Gulf: A Critical Review. *Journal of Earth Sciences and Geotechnical Engineering*.

⁹ NOVÁKOVÁ, N.; PECHA, L.; RAHMAN, F.: *Dějiny Mezopotámie*, s. 29-31.

epochy. Na začátku eridského období lidstvo přecházelo ze sběru planě rostoucích plodin k jejich systematickému pěstování. V případě Mezopotámie lidé začali obhospodařovat pole a sady, které pomocí vodních kanálů zavlažovali. Také vznikaly první osady obyvatel, které začínaly být obehnané primitivními hradbami. Kromě obydlí pro běžné obyvatelstvo, zde můžeme nalézt viditelnější stavby, které byly určeny pro vládnoucí hodnostáře vesnice. Domy byly stavěny z nepálených cihel a později byly tvořeny třemi místnostmi – jednalo se tak o trojlodní stavby.¹⁰

Příkladem trojlodní stavby může být stavení v Tell Madhúru, které svým stářím může být řazeno do další etapy obejdského období, tj. Hádží-muhammadského období, pojmenované podle stejnojmenné lokality nacházející se jižně od Uruku. Obydlí bylo pravděpodobně zničeno požárem, jelikož ve vnitřku budovy zůstalo mnoho předmětů té doby. Jeho obyvatelé zde zanechali keramické nádoby a sošky, nástroje určené ke zpracovávání nebo mlýnky k mletí obilí. Archeologům rovněž pomohl k určení stáří lokality nález zuhelnatělých zrněk ječmene uvnitř budovy. Výška budov byla značně vysoká, často dosahovala výšky až 3,5 m.¹¹ Počátek Hádží-muhammadského období je považován za vrchol obejdského období. V této době vznikaly náznaky prvních hrnčířských kruhů, na kterých lidé obejdské kultury vytvářely typickou keramiku. Jednalo se o hnědé předměty zdobené jednoduchými, žlutě zbarvenými geometrickými útvary.

Dalším typem keramiky je zeleně zbarvená, malovaná, či rytá keramika, notně připomínající keramiku íránskou. Kromě obytných budov byly objeveny i stavby připomínající mezopotamské chrámy. Tyto stavby byly stavěny na cihlových terasách a dosahovaly značných rozměrů. Nebylo výjimkou, že chrámy dosahovaly plochy až 250 m². V poslední části obejdského období, které je datováno od roku 4500 př. n. l., obejdská kultura začala pronikat do severní Mezopotámie. Zde postupně nahradila halafskou kulturu. K šíření pomohla jak migrace obyvatelstva, tak i dálkový obchod, který byl na vzestupu. Vliv obejdské kultury se pronesl i na východ do Íránu a na jih do Ománu. Obejdská kultura začala ustupovat na konci 5. tis. př. n. l., kdy ji nahradila kultura urucká. Přesné datum vzniku Uruku nelze určit. Město pravděpodobně vzniklo

---

¹⁰ GILL, A.: *Gateway of the Gods: The Rise and Fall of Babylon*, s. 14.

¹¹ NOVÁKOVÁ, N.; PECHA, L.; RAHMAN, F.: *Dějiny Mezopotámie*, s. 32-34.

spojením dvou menších osad, které stály na místě pozdějšího Uruku. Rovněž obyvatelé Uruku nemuseli být přistěhovalci z cizích zemí, ale členové původních obejdských kmenů.¹² Až později se začali mísit s nově přichozím obyvatelstvem, Sumerany. Město se začalo rozrůstat během raně uruckého období kolem roku 3500 př. n. l.

2.2 Příchod Sumerů

Není jisté, kdy přesně Sumerové dorazili na území Mezopotámie a z jakého směru. Jedna teorie říká, že jejich příchod se odehrál před 6000 až před 5500 lety, tedy v první polovině 4. st. př. n. l., kdy Uruk získával na důležitosti. Zřejmě přišli z jihovýchodního směru, odkud osídlovali území směrem na sever. Zemi, kterou osídlili, nazývali jako *kengir*, neboli „zemi šlechtných pánů“. Sami se nazývali jako „černošlý lid“. Do Mezopotámie se tak dostali přes moře, za jejich původní vlast lze považovat území někde na území Indie. To potvrzuje i rozbor koster nalezených v jižním Iráku, který potvrdil stejnou DNA jako měli lidé v povodí řeky Indus. Další teorií je, že se na území dostali přes pohoří Zagros z území dnešního Íránu, podobně jako většina nově přichozích národů. Někteří vědci zastávají názor, že Sumerové přišli až z daleké jihovýchodní Asie. Existují ale i názory opačné směru, tedy že se Sumerové už na území Mezopotámie nalézali a stejně jako lidé obejdské kultury jen vytvořili svojí vlastní kulturu.¹³

Sumerové s sebou přinesli vlastní jazyk, sumerštinu, která nemá podobnost se žádnými semitskými jazyky, ale naopak je podobná austronéským jazykům v Asii. Původní obyvatelstvo, tedy potomky obejdských kmenů, začali vytlačovat, nebo s nimi asimilovali, převzali jejich kulturu a tradice. Působení Sumerů lze považovat za vznik nové kultury, která je nazývána právě urucká.¹⁴ Nemůžeme s jistotou říci, jestli byli obyvatelé Uruku v té době pouze Sumerové, nebo míšenci s původním obejdským

---

¹² NOVÁKOVÁ, N.; PECHA, L.; RAHMAN, F.: *Dějiny Mezopotámie*, s. 34.

¹³ KRAMER, S. N.: *In the World of Sumer*, s. 44-45.

¹⁴ NOVÁKOVÁ, N.; PECHA, L.; RAHMAN, F.: *Dějiny Mezopotámie*, s. 35-36.

obyvatelstvem. Jisté je, že kolem 23. st. př. n. l. Sumerové ztráceli kontrolu nad územím a byli vytlačeni Akkaďany.

2.3 Džemdet-nasrská kultura

Po skončení obejdského období následovala zlatá éra Uruku, během které se urucká kultura rozšířila po jižní Mezopotámii. Současně s ní se na konci 4. tis. př. n. l. na jihu Mezopotámie šířila kultura, která měla epicentrum jihovýchodně od současného Bagdádu, v lokalitě Džemdet Nasr. Obě tato období byla definována na konferenci v Bagdádu roku 1930. Počátek džemdet-nasrské kultury lze zpozorovat kolem roku 3100 př. n. l. Mezi hlavní znaky tohoto období patří rozvoj písma, které probíhalo současně v 170 km vzdáleném Uruku. V Uruku byla nalezena malá soška býčka vytvořená z vápence, která byla zařazená do džemdet-nasrského období. Piktogramy byly nahrazeny klínovým písmem. Na nalezených tabulkách se vyskytovaly texty, jež odkazovaly na správní činnosti. Jednalo se vyměřování daní, počítání dobytka a úrody.¹⁵

Dalším typickým znakem je džemdet-nasrská keramika. Většina z nálezů se nacházela ve velké centrální budově, která zřejmě sloužila vůdcům k administrativním činnostem. Další naleziště keramiky se nacházela v lokalitách Tell Gubba a Tell Fara. Kromě geometrických vzorů byly na předmětech vyobrazovány přírodní obrazce, jako jsou hadi, štíři nebo stromy. Nalezeny byly rovněž poháry, které zdobily vymodelované figurky lvů a býků. Džemdet-nasrské období pozvolna končí na začátku 3. tis. př. n. l., přibližně kolem roku 2900 př. n. l.¹⁶

Na konci 4. tis. př. n. l. se na území Mezopotámie nacházelo již 12 samostatných států, mezi nejznámější, vyjma Uruku, patří Ur, Kiš, Larsa nebo Nippur. Městské státy mezi sebou dokázaly spolupracovat, avšak území Sumeru nemělo jednotné hlavní město. Stejně jako Uruk, tak i ostatní městské státy tvořila hlavní osada obehnaná ochrannou zdí, v jejích sousedství se rozprostíraly další menší vesnice. Tyto městské státy se rozprostíraly na malé ploše, a ani rozsah jejich vlivu nebyl nijak velký. Největší

---

¹⁵ CRAWFORD, H.: *Sumer and the Sumerians*, s. 18-19.

¹⁶ MIEROOP, M.: *A History of the Ancient Near East*, s. 19-20.

státy mohly ovládat území o rozloze 3000 km². Uprostřed hlavní vesnice se nacházel chrám, který byl středem státu. V jeho čele byl nejvyšší kněz, označován jako ensi, neboli zástupce bohů na zemi. Ačkoliv byl zpočátku podřízen panovníkovi, postupem času titul správce chrámu získával na důležitosti a s vládcem si byli rovni, nebo dokonce získal větší moc. V mnoha případech jeden člověk zastával obě funkce.¹⁷

3. Archeologické nálezy

3.1 Dělení časových období

Dějiny Uruku jsou značně rozsáhlé a není jednoduché se v nich orientovat. Pro snazší orientaci v historii Uruku bylo vědci navrženo dělení do stratigrafických vrstev, neboli časových období. Některé zdroje uvádějí až 18 vrstev a podvrstev. Podvrstvy byly značeny počátečními písmeny abecedy. Každá z 18 vrstev značí jednu ze sídlištních vrstev, které byly odhaleny během archeologických výzkumů. Stratigrafické vrstvy pomáhají při identifikaci budov, jelikož častou praxí uruckého obyvatelstva byla ta, že na konci jednoho časového období srovnaly všechny budovy se zemí a poté nastalo nové časové období. Pokud se nenašel pro pojmenování budovy vhodný název, byla budova jednoduše označena písmenem. U bezejmenných, ovšem ne nedůležitých chrámů bylo takto pojmenováno přes 15 budov. První vrstva, značená označením XVIII., je synonymem pro začátek obejdské kultury, tedy eridské období, které končilo kolem roku 4800 př. n. l. Následovalo pozdně obejdské období, značené XVII. a XVI. Je vymezené zhruba mezi lety 4800-4000 př. n. l., do této vrstvy spadá Hadží-muhammadské období.¹⁸ Období do této doby se dá zároveň považovat za „pre-urucké“.

Obejdskou kulturu vystřídala kultura urucká. Začíná časným uruckým obdobím, značené XV.-X. a časově je vymezeno mezi lety 4000-3800 př. n. l. Pokračuje Středně uruckým obdobím, značené vrstvami IX.-VI. a je vymezeno mezi lety 3800-3400 př. n. l. Kultura urucká končila pozdně uruckým obdobím, značené vrstvami V. a IV.,

---

¹⁷ PROSECKÝ, J.: *Encyklopedie starověkého Předního východu*, s. 95.

¹⁸ CHARVÁT, P.: *Mesopotamia Before History*, s. 119.

vymezena lety 3400-3200 př. n. l. Vrstva IV. bývá rozdělována na tři podvrstvy – a, b, c, během kterých docházelo ke kompletnímu srovnání stávajících budov se zemí a výstavba nových. Na uruckou kulturu navazuje džemdet-nasrská kultura. Ta bývá značena vrstvou III. a pokračuje od roku 3100 př. n. l.¹⁹ Následují ještě dvě další vrstvy II. a I., které už ale nemohou být řazeny do období počátku dějin Mezopotámie.

Výstavba města byla dopředu plánovaná, o čemž svědčí rovné ulice. Nejvýznamnější distrikty města byla náboženská centra. V případě Uruku se jednalo o čtvrť Anu, zasvěcenou nejvyššímu bohu nebes Anovi; a čtvrť Eanna, zasvěcenou bohyni lásky Inanně. Vzdálenost mezi nimi činila asi 500 m.²⁰

3.2 Archeologické výzkumy

Nejprve výzkum vedli Britové pod vedením archeologa Wiliama Loftuse a Henryho Churchilla v roce 1849. Práce přinesly objevení pozůstatků staveb a několika předmětů, které byly odeslány ke zkoumání do Velké Británie, což se neobešlo bez pobouření místního obyvatelstva. Bohužel až na pár výjimek neobjevili žádné důležité artefakty a práce byly pozastaveny jednak z důvodu nedostatečného financování ze strany britské vlády, tak i ze strany bojechtivých beduínů. Obnoveny byly až s příchodem německých archeologů v roce 1902, které vedl Walter Andrae. Na jeho výzkum navázal o deset let později, s pověřením Německé orientální společnosti, Julius Jordan. Archeologické práce byly vykonávány od roku 1912 na ploše větší než 5 km². Do té doby Jordan dosáhl největších úspěchů a objevů. Po něm následovaly výzkumy A. Nöldekeho nebo E. Heinricha. Pozastaveny byly mezi světovými válkami.²¹ Po druhé světové válce mohly práce pokračovat, a to nejen pod německým vedením. Rovněž mohly být použity nové technologie při výzkumných pracích, jako jsou letecké snímky vykopávek nebo radiouhlíková metoda při určování stáří nalezených artefaktů. Nicméně německá nadvláda nad lokalitou převládala, což

---

¹⁹ CHARVÁT, P.: *Mesopotamia Before History*, s. 119.

²⁰ Tamtéž, s. 99-105.

²¹ ZAMAROVSKÝ, V.: *Na počátku byl Sumer*, s. 117.

dokazuje i celkový počet 39 výkopových prací, i to, že Němci průzkum provádí i ve 21. st. pod vedením Německého archeologického ústavu.²²

3.3 Budovy města

3.3.1 Čtvrť An

Chrámové centrum Anu je pravděpodobně starší než čtvrť Eanna a začalo být stavěno na začátku 5. tis. př. n. l. Nacházelo se v západní části, poblíž pahorku Kullab. Centrem posvátné čtvrti byl 12 m vysoký zikkurat a pouze 2 chrámy – jeden se nacházel na vrcholu zikkuratu a druhý pod ním.²³ Zikkurat samotný byl postaven z cihel a vrchol byl zpevněn materiálem podobným dehtu. Nádvoří na vrchu zikkuratu měřilo zhruba 50x45 m. Spodní kamenný chrám byl vystavěn během VI. vrstvy z kamene a vápence, nacházel se pod severozápadní částí zikkuratu. K hlavní místnosti, uprostřed které bylo postaveno vyvýšené pódium, přiléhaly dvě menší chodby. Výška místnosti mohla dosahovat výšky až 3,5 m. Podlaha chrámu byla tvořena rákosovým podložím, zvané *giparu*.²⁴

Bílý chrám umístěný na vrchu zikkuratu dosahoval rozměrů 22x17 m. Pomocí nejnovějších metod bylo zjištěno, že chrám byl vystavěn v letech 3517 až 3358 př. n. l. Na severní straně od chrámu se nacházela menší terasa, na které byla objevena jáma o rozměrech 3x2 m, která sloužila jako ohniště. Vnější zdi byly omítnuty bílou sádrou, která odrážela sluneční paprsky a chrám byl vidět z velké vzdálenosti. Chrám měl celkem 3 vchody, žádný z nich nebyl orientován na přístupovou rampu. Případný návštěvník chrámu tak musel stavbu obejít; pravděpodobně proto, aby docenil jeho velikost a důležitost. Jednalo se o trojlodní stavbu. Uprostřed chrámu se nacházela největší místnost. V ní byly vyhloubeny jámy, snad pro obětování zvířat. Po stranách se nacházely dvě menší místnosti, ve kterých se nacházela schodiště. Je pravděpodobné, že chrám se skládal ze dvou pater. Uprostřed chrámu bylo archeology

---

²² NIESEN, H.. The Archaic Texts from Uruk. *World Archeology*, s. 321-334.

²³ CHARVÁT, P.: *Mesopotamia Before History*, s. 122-127.

²⁴ CRAWFORD, H.: *Sumer and the Sumerians*, s. 62.

objeveno 19 sádrových tabulek, na kterých byly otisknuty pečetní válečky. Poté, co chrám ztratil svou důležitost a funkci, byl vnitřek chrámu vyplněn kvádry a dveře zazděny.²⁵

3.3.2 Čtvrť Eanna

Název Eanna se dá přeložit jako „Dům nebes“. Jedná se o posvátnou čtvrť města, která byla zasvěcena bohyni Inanně a od ostatní zástavby oddělena zdí. V porovnání se čtvrtí Anu se zde nacházelo více staveb. Půdorys města se během let měnil a čtvrť byla několikrát přestavována. První kamenný chrám byl vystavěn zhruba v letech 3500 př. n. l., tedy ve vrstvě VI. v jihozápadní části chrámového centra. Chrám byl vystavěn v půdorysu o tvaru písmene „T“. Jeho typickým znakem byly mozaiky z kamenných či hlíněných kolíků, které byly vsazeny do fasády z nepálených cihel. Tyto kolíky byly barevné a vytvářely tak pestrou mozaiku. Chrám byl ohraničen hradbou z vápence, kterou doplňovaly pilíře. Stavba neměla dlouhého trvání a byla zničena krátce poté.²⁶

V dalším časovém období V. byl vystavěn vápencový chrám. Budova o rozměrech 62x11 m byla umístěna v severovýchodní části okrsku. Opět se jednalo o stavbu stejného půdorysu, jako předchozí jmenovaný chrám. V postranní části se nacházela rampa podobná schodišti, díky které bylo možné se dostat až na střechem. Chrám byl umístěn v opačném konci čtvrtě, zhruba 100 metrů od kamenného chrámu a na místě, kde v pre-uruckém období stával starý obejdský chrám. Na místě kamenného chrámu byla ve IV. vrstvě postavena budova označovaná jako *Riemchen*. Toto označení dostala po německých archeolozích, kteří tak pojmenovali „řemínkové“ cihly o velikosti 16x16 cm, ze kterých byla stavba vystavěna. Svojí velikostí byla zhruba o polovinu menší než kamenný chrám. Základy původního chrámu byly zality dehtem, čímž došlo ke zpevnění podkladu. V podlaze se rovněž našlo mnoho nálezů, které svým charakterem netvořily odpadní jámy tehdejší společnosti, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale byly zde objeveny předměty, které souvisely s uctíváním bohů. Tyto předměty ale dosloužily svému účelu a byly „pohřbeny“ pod základy chrámu.

---

²⁵ DURING, K.: Anu Ziggurat of Uruk, White Temple to Sky God Anu in Mesopotamia: Oldest City on Earth Warka, Iraq. *Youtube*.

²⁶ CHARVÁT, P.: *Mesopotamia Before History*, s. 101.

Jednalo se o jednoduché zbraně, šperky, nádoby, ale i zvířecí kosti. Jámy byly naplněny do hloubky až 75 cm.²⁷

Nejvíce chrámů bylo vystavěno v období IV, a to téměř 20 budov. Všechny byly postaveny z cihel. Za zmínku stojí chrám značený písmenem E, považován za palác. Rozlohou daleko převyšoval dříve postavené chrámy. Na rozdíl od chrámů měl čtvercový půdorys. Chodby, tvořené oranžovou omítkou, vedly na dvůr uprostřed. Velikostí se mu rovnal chrám D. U něj se zachovala zvláštnost ve formě místností omítnutých asfaltem. Ty mohly sloužit jako zásobárny vody, nebo jako lázně. Stejně velkou rozlohu zaujímal velký dvůr. Nejednalo se o budovu, nýbrž o rozlehlé nádvoří. Na něm se nacházely kanály odvádějící dešťovou vodu. Velký dvůr mohl sloužit jako oáza uprostřed města, ve které byly vysazeny stromy a poskytovaly stín před úmorným horkem.²⁸

3.4 Nalezené artefakty

3.4.1 Dáma z Warky

Jedná se o sochu ženské tváře, přezdívána také jako sumerská Mona Lisa. Byla objevena německým týmem archeologů pod vedením dr. Nöldekeho dne 22. února 1939 v chrámové čtvrti Eanna. Pravděpodobně se jednalo právě o vyobrazení bohyně Inanny. Busta byla vytvořena v letech 3200-3000 př. n. l. a patrně je jedním z prvních realistických vyobrazení lidské tváře. Předchozí pokusy končily nesymetrickým rozpořádáním očí, nosu a uší. Jako základní materiál pro 21 cm velkou bustu byl použit mramor. I když patří mramor k měkčím materiálům, nebylo snadné ho ve 4. tis. př. n. l. zpracovat. O to pozoruhodnější je finální podoba. Busta je dokonale hladká, má zaoblené tváře a rovněž otvory pro obočí jsou vytvořené s lehkostí, jako by se jednalo o hlínu.

V sošce jsou výrazné otvory pro oči, ve kterých mohl být umístěn lapis lazuli jako modrá výplň. S modrýma očima se můžeme setkat i u jiných sumerských soch,

---

²⁷ LEICK, G.: *Mesopotamia: the Invention of the City*, s. 37.

²⁸ CHARVÁT, P.: *Mesopotamia Before History*, s. 103.

ačkoliv modrá barva očí nebyla pro obyvatele Blízkého východu typická. I dnes je mezi obyvateli Iráku nejčastější hnědá barva očí. Modrá barva očí tak zřejmě byla barvou bohů. Na uších můžeme nalézt stopy po zatěžkávání těžšími předměty, např. zlatými náušnicemi. Je možné, že busta byla součástí větší sochy z různých materiálů v životní velikosti. Zadní, plochá část hlavy a otvory v zadní části rovněž odkazují na možnost uchycení ke zdi.²⁹

3.4.2 Váza z Warky

Ačkoliv je předmět nazýván vázou, vhodnější by pro něj bylo označení nádoba nebo sloup. Tento předmět dosahuje výšky 96 cm, horního průměru 36 cm a hmotnosti 270 kg. Materiálem pro výrobu byl vybrán alabastr, neboli sádrovec. Nádoba byla objevena též německými archeology na přelomu roků 1933/1934, rovněž v chrámové oblasti bohyně Inanny.³⁰ Svoji pozornost získala díky reliéfům, které jsou na nádobě zobrazeny. Na nádobě jsou umístěny celkem 4 reliéfy, každý v jednom pruhu. Spodní pruh zobrazuje flóru starověké Mezopotámie, jako je obilí, rákos, palmy a datlovníky; to vše situované do blízkosti řek. V dalším pruhu se nachází průvod pasteveckých zvířat – beranů a ovcí. Následuje prázdný pruh, za kterým je další reliéfní pruh, tentokrát s lidskými motivy. Nazí muži kráčejí za sebou a nesou misky s jídlem. V posledním, horním reliéfu opět odděleném prázdným pruhem můžeme vidět bohyni Inannu přijímající obětní dary od nahého muže. Předání sleduje další muž, pravděpodobně kněz. Všechny reliéfy jsou zpracovány do nejmenších detailů, jakou jsou chodidla mužů nebo klasy obilí.³¹

3.4.3 Pečetní válečky

Stejně jako dnes svým podpisem stvrzujeme svoji identitu, tak i ve starověku bylo nutné jakýmkoliv způsobem ověřit, že se jedná o danou osobu. Jelikož se písmo teprve vyvíjelo, bylo nutné použít obrázkové motivy. Rovněž bylo nezbytné, aby se obraz vždy opakoval v každém detailu. Tímto způsobem vznikla první pečetidla.

---

²⁹ FRANKFORT, H.: *The Art and Architecture of the Ancient Orient*, s. 24-28.

³⁰ MIEROOP, M.: *A History of the Ancient Near East*, s. 27-30.

³¹ JONES, P.; MILLER, N.; PITTMAN, H.: Sign and Image: Representations of Plants on the Warka Vase of Early Mesopotamia. *Origini: Prehistory and Protohistory of Ancient Civilizations*, s. 53-57.

Vyrytím signatury do materiálu získal majitel pečeť, kterou nosil u sebe a prokazoval tím svojí totožnost. Zpočátku pečetidla ale nebyla příliš skladná, mohl být vyryt pouze malý obrazec a majiteli tím přinášela úskalí. Řešení přinesly pečetní válečky. Ty mají původ právě v Uruku, první exempláře můžeme nalézt již v polovině 4. tis. př. n. l. Jedná se o malé válcovité předměty o velikostech od 2 do 3 cm, které byly uprostřed duté, tudíž se jimi mohl provléknout provázek a skutečně jej mohl majitel nosit na krku jako přívěsek. K výrobě pečetních válečků se využívala zpočátku hlína, poté tvrdé materiály – od běžně naležitelných kamenů až po hematit. Známé jsou i případy využití drahých materiálů, můžeme se setkat s materiály jako jsou modrý lapis lazuli nebo oranžový karneol, ale také fajáns nebo alabastr. Řezbář z těchto kamenů vytvořil válce, do kterých vyhloubil prohlubně v různých tvarech, které při otáčení na mokré hlíně vytvářely obrazce. Jedny z nejstarších nalezených válečků pocházejí z let kolem roku 3200 př. n. l. Jako materiál byl použit jaspis. Zajímavé je vyobrazení motivu. Na něm jsou dva lvi, které mají propletené ocasy, mezi kterými prolézá další bytost.³²

3.4.4 Hliněné kolíky

Použití hliněných kolíků či kuželů je typické pro uruckou architekturu. Nejprve byly zpracovány hliněné, popř. kamenné kolíky o délce 8-10 cm a šířce 1,2-1,8 cm. Jejich hlavičky měly různé barvy. Bílá barva byla získávána zahříváním kolíků při vyšších teplotách, zatímco k dosažení červeného zbarvení stačilo zahřátí do nižších teplot. Během výstavby byly vsazeny do mokré omítky. Díky barevným kombinacím pak vytvářely pestré mozaiky barev a geometrických tvarů. Vytváření těchto mozaik mělo i praktické výhody – zeď byla stabilnější a odolnější proti deštivému a větrnému počasí, které bylo typické pro mezopotamské zimy. Tento typ architektury archeologové našli např. na 12 kulatých sloupech chrámu v jihovýchodní části distriktu bohyně Inanny. Byly zde nalezeny mozaiky ve více než 70 vzorech, např. pruhů, kosočtverců nebo mřížek, které někomu mohou připomínat rákosové rohoží.³³

---

³² NOVÁKOVÁ, N.; PECHA, L.; RAHMAN, F.: *Dějiny Mezopotámie*, s. 38-39.

³³ CRÜSEMANN, N.: *Uruk: First City of the Ancient World*, s. 108-109.

3.4.5 Tabulky s nápisy

Při vykopávkách bylo nalezeno zhruba 4 tisíce hliněných tabulek, na kterých byly zaznamenávány administrativní texty nebo dohody o provedení směnných obchodů. První hliněné tabulky pocházejí zhruba ze 32. st. př. n. l. Písmo, které bylo na těchto tabulkách vyryto, se dá považovat za předchůdce klínového písma. Většina tabulek je menších velikostí, obdélníkových tvarů o rozměrech 10x7 cm. Ze 4. tis. př. n. l. se dochovala tabulka o stranách 9x7 cm, na které je zaznamenáno rozdělování oblíbeného mezopotamského nápoje, piva. Menší, o něco mladší tabulka z konce 4. tis. př. n. l. o rozměrech 7x5 cm, pojednává o uskladnění sladu a ječmene.³⁴ Hliněné tabulky měly tu výhodu, že na rozdíl od papíru se snadněji uchovaly a přečkaly 5 tisíc let pod zemí.

4. Božstva

Centrem uctívání bohů byly honosné chrámy. Ty se od starších obejdských chrámů lišily mj. tím, že měly více vchodů na různé světové strany. Stavby se nacházely uprostřed chrámových okrsků, které byly od zbylé zástavby viditelně odděleny, v určitých obdobích hradbou. Správcem chrámu byl nejvyšší kněz, který s ostatními kněží prováděli náboženské obřady - strážili zem před zlými duchy nebo předvídali budoucnost pomocí zvířecích vnitřností. Ačkoliv byly urucké chrámy zasvěceny pouze dvěma bohům, nelze vyloučit, že Uručané oslavovali i další bohy mezopotamského pantheonu. Sumerští bohové měli podobu lidí, avšak oplývali nesmrtelností.³⁵

4.1 An

Podle některých eposů, např. Eposu o Gilgamešovi, nebyl otcem Inanny bůh Nanna, ale právě bůh An, v akkadštině Anu. Ve zmíněném eposu pošle proti hlavním hrdinům býka – toto zvíře je jeho typickým symbolem. Kromě býka je vyobrazován

---

³⁴ GLASSNER, J.: *The Invention of Cuneiform: Writing in Sumer*, s. 114-117.

³⁵ NOVÁKOVÁ, N.; PECHA, L.; RAHMAN, F.: *Dějiny Mezopotámie*, s. 228.

s rohatou korunou sedící na trůnu. An je považován za zakladatele vesmíru. Za jeho rodiče jsou považovány Anšar a Kišar. Je popisován jako nebeský bůh, mezi Sumery je považován za jednoho z největších a nejdůležitějších bohů, předsedá sněmu bohů Anunnaki, který se kromě něho skládal ještě z bohů Enlila a Enkia. I přesto o něm není známo mnoho informací, proto se můžeme setkat s pojmenováním „deus quiescens“ – mlčící bůh. Díky svojí neaktivitě byl postupem času nahrazen jeho synem Enlilem. Po jeho boku stála partnerka, jenž byla matkou mnoha bohů a stvoření, která s Anuem stvořila. Je známá pod mnoha jmény. Sumerové ji nazývali Ki nebo Uraš, pro Akkadany byla známá jako Antum. An nebyl pouze otcem hodných bohů, ale i zlých bohů – démonů, např. bohyně Lamaštu, která unášela malé děti.³⁶

4.2 Inanna

Inanna, v pozdějších dobách známá také pod semitským jménem Ištar, byla mezopotamskou bohyní lásky, moudrosti a spravedlnosti. V eposech je popisována jako mladá, houževnatá žena, která toužila po větší moci, což se jí mnohokrát vymstilo. Podle sumerské mytologie byla dcerou boha Nanna a bohyně Ningal, zároveň sestrou bohů Marduka a Utua. Bůh slunce Utu, v akkadských textech známý jako Šamaš, byl s Inannou velmi spřízněný. Někde je zmiňován jako její dvojče, další sklady popisují jejich milostní, až incestní vztah.³⁷ V Uruku později zastávala vyšší postavení než bůh An, o čemž svědčí bohatší chrámový okrsek co do počtu budov.

O Inanně bylo napsáno mnoho eposů. Nejznámější z nich je skladba *Sestup Inanny* do podsvětí. Skladba má dvě verze – delší, podrobnou sumerskou a kratší, akkadskou. V této skladbě se Inanna snaží zmocnit trůnu své sestry, Ereškigal, která je vládkyní podsvětí a rozšířit svojí moc. Po průchodu sedmi branami se pokusí starší sestru přemoci, převrat ale proběhl neúspěšně. Za její propuštění se přimluvila Inannina pomocnice, Ninšubur, taktéž neúspěšně. Inanna navrhne výměnu, aby se mohla vrátit zpět na zem. Místo ní jí nabídne svého manžela, Dumuziho, který se podle jejího názoru nesnažil Inannu vysvobodit. Výměna proběhne úspěšně, Inanna se vrací

---

³⁶ LEICK, G.: *A Dictionary of Ancient Near Eastern Mythology*, s. 4-5.

³⁷ Tamtéž, s. 87-88.

zpět na zem. Později je Inanně líto, jaký osud postihl manžela a podá Ereškigal návrh. Dumuzi stráví půl roku v podsvětí a další část roku po boku manželky. Během druhé poloviny roku stráví čas ve vězení Dumuziho sestra, Geštinanna. Tento koloběh byl údajně základem pro vznik ročních období, jelikož polovinu roku bylo horké letní počasí a poté se situace změnila.³⁸

Inanna byla součástí další známé skladby, která vznikla v pozdějších letech – Eposu o Gilgamešovi, konkrétně skladby *Gilgameš a nebeský býk*. Inanna byla králem Gilgamešem tak okouzlena, že si ho požádala o sňatek. Gilgameš nabídku k sňatku odmítl, mj. proto, že podle něj Inanna špatně zachází se svými druhy, čímž Inannu rozhněval. Bůh Anu, zde popisován jako Inannin otec, poslal proti Gilgamešovi nebeského býka Gugulanna. Po dlouhém boji, který Gilgameš vedl spolu s Enkiduem, býka porazili a pravou zadní kýtu hodili po Inanně. Hlavu býka Gilgameš poslal svému otci, Lugalbandovi a srdce bohu slunce, Šamašovi. Inannu zasáhl žal a krále Uruku proklela.³⁹

Inannino postavení se měnilo postupem času, stejně tak i jméno. Akkadané jí nazývali Ištar. Během vlády Akkadánů se stala jednou z nejuctívanějších bohyň. V asyrské společnosti byla dokonce respektovanější bohyní než samotný Aššúr. Podobnosti můžeme najít u řecké Afrodity nebo římské Venuši. V sumerské astronomii byla Inanna rovněž spjata s planetou Venuší. Uctívání Ištar pozvolna končilo od začátku letopočtu, kdy se do popředí dostalo křesťanství.⁴⁰

---

³⁸ HRUŠKA, B.; MATOUŠ, L.; PROSECKÝ, J.; SOUČKOVÁ, J.: *Mýty staré Mezopotámie: sumerská, akkadská, chetitská literatura na klínopisných tabulkách*, s. 16-39.

³⁹ HRUŠKA, I.: *Bohové, chrámy, obřady a lidé: Náboženství staré Mezopotámie*, s. 64.

⁴⁰ LEICK, G.: *A Dictionary of Ancient Near Eastern Mythology*, s. 90-92.

5. Vládci Uruku

5.1 Sumerský královský seznam

Staré sumerské eposy uvádějí, že v prvopočátcích se na chodu státu podíleli občané samotní, kteří hlasováním rozhodovali o důležitých věcech. To by mohlo být chápáno jako první náznak demokracie ve starověkém světě. Nicméně i pak přešla moc do rukou jednoho člověka, panovníka, který měl pověření vládnout od bohů. Jeho název je uváděn jako *lugal*, neboli „velký muž“. Je obtížné spolehlivě určit, kteří panovníci vládli v Uruku před 5 tis. lety, jelikož v té době se první písmo teprve vyvíjelo. Jako jediný zdroj písemných informací o králích je *Sumerský královský seznam*. List je tvořen historickými údaji, ale i mýty a legendy. Můžeme v něm tak narazit na historicky doložené vládce, ale i panovníky, jejichž existence je spíše sporadická a pravděpodobně se jednalo pouze o mytologické vládce. Seznam samotný se zachoval celkem na 18 fragmentech, které jsou různě dlouhé a většina z nich byla dokončena až na přelomu 3. a 2. tis. př. n. l. Seznam prvních panovníků tak byl napsán až s odstupem času, během kterého mohly být reálná jména vládců pozměněna nebo zcela zapomenuta. Asi nejznámější a nejobsáhlejší část, fragment Weld-Blundell, je 20 cm vysoký a 9 cm široký. Na něm je ve dvou sloupcích uvedena část seznamu. Je zajímavý tím, že jeho středem mohl být protáhnut předmět a fragment mohl být otáčením čtený ze všech stran.⁴¹

Setkáváme se zde ale s problémem, a tím je určování délky jejich vlád. Doba vlád je nezdívka kdy vymezena v řádu stovek let, u předpotopních vládců dokonce tisíce let. Před velkou potopou se v jižní Mezopotámii nacházelo 5 měst, z nichž nejznámější jsou Sippar a Šuruppak, Eridu je totožný název pro Nunki. Vládlo zde 8 králů, přičemž jejich celková doba vlády byla neuvěřitelných 241 200 let. Vlára předpotopních králů je určována v jednotkách *sars* a *ners*. Tyto jednotky pravděpodobně odkazovaly na sumerský systém měření času, kdy odkazovaly na roky a měsíce. Udávání takto dlouhých dob vlád chtělo poukázat na fakt, že na mezopotamské panovníky bylo nahlíženo jako na bohy. Zároveň mohlo dojít ke

---

⁴¹ MIEROOP, M.: *A History of the Ancient Near East*, s. 46-47.

splynutí vlád několik panovníků v jednu. Tabulky byly v případě dobytí města přemístěny do druhého, vítězného a mohlo dojít k chybám při sčítání délek vlád. V případě dvanácti panovníků uruckého období se setkáváme s délkou vlád 2310 let. Reálnější délku vlády seznam uvádí až u 4. dynastie z Kiše.⁴²

5.2 Meskiagašer

Pokud bychom měli hledat uruckého panovníka, o kterém se dochovalo nejméně informací ze všech vladařů 4. tis. př. n. l., byl by to právě Meskiagašer. V Sumerském královském seznamu je zmíněn jako první král I. dynastie z Uruku, ale oproti ostatním uruckým vládcům o něm nejsou žádné zmínky v eposech ani básních. Jeho existence je tak sporadická. Je uváděn jako potomek boha slunce Utua. Následně byl vybrán, aby zastával pozici nejvyššího kněze v chrámu bohyně Inanny a dohlížel na správou města. Tento post vykonával po dobu 324 let. Poté, jak uvádí Sumerský královský seznam, syn slunečního boha sestoupil do moře, vystoupil na hory a zmizel, což je stejný pohyb, jako vykonává slunce. Následujícím vládcem se stal jeho syn, Enmerkar.⁴³

5.3 Enmerkar

Ačkoliv je v Sumerském královském seznamu uveden jako první urucký král Meskiagašer, zásluhy za vybudování Uruku jako respektovaného města jsou připisovány Enmerkarovi. Údajně vládl 420 let. Podle eposů byl synem Meskiagašera a příbuzným, snad bratrem bohyně Inanny. Jeho nástupcem se stal Lugalbanda, otec Gilgameše a bratr bohyně Ninsun.⁴⁴ Mnoho informací můžeme získat z eposů, které svým charakterem lze řadit mezi spory. Spor byl oblíbeným druhem mezopotamské literatury, ve kterém je počáteční spor dvou stran vyřešen smírem mezi oběma stranami konfliktu.

---

⁴² KRAMER, S. N.: *The Sumerians: Their History, Culture and Character*, s. 43-45.

⁴³ JACOBSEN, T.: *The Sumerian King List*, s. 85-87.

⁴⁴ Tamtéž, s. 87-88.

Jeden z nejznámějších eposů má název *Enmerkar a pán z Aratty*. Epos byl napsán na 20 tabulkách a fragmentech. Spor je veden mezi dvěma městy, mezopotamským Urukem a Arattou. V eposu bohužel není zmíněno umístění města, můžeme se tak proto pouze domnívat, kde se město nacházelo. Víme pouze, že je to bohaté město oplývající hojností lapis lazuli, zručných řemeslníků a je obtížně dosažitelné. Pravděpodobně se nacházelo na území íránských hor. Patronkou obou měst je bohyně Inanna. Hlavní zápletkou eposu je, že se Enmerkar chce zmocnit města Aratta, které má bohatství nerostných kovů. Na radu bohyně Inanny, která je nakloněna na Enmerkarovu stranu, vyšle Enmerkar do Aratty posla s hrozbou. Pán Aratty se nechce Uruku podřídit, proto souhlasí s podrobením za podmínky splnění tří nesplnitelných úkolů. Nejprve musí Enmerkar zaslat obilí v síťovaných pytlích. Na Inanninu radu nechají určené zrna ječmene naklíčit a zaslat do Aratty. Druhý úkol je vytvořit žezlo z materiálu, ze kterého žádné žezlo nebylo nikdy vyrobeno. Enmerkar proto nechá vyrobit žezlo z materiálu, kterého je v jižní Mezopotámii nadbytek – z rákosu. Poslední úkol nebyl do dnešní doby vědci správně vysvětlen a jednoznačně formulován. Píše se, že bylo nutné přinést psa neznámé barvy, který by bojoval se psem z Aratty, rovněž neznámé barvy. Po splnění všech úkolů pán z Aratty změní názor a nehodlá se podrobit Uruku. Následují rozepře, během kterých Aratta strádá kvůli nedostatku potravy. Na konci dojde k míru obou měst.⁴⁵

Méně známý epos, za to více srozumitelný, je epos *Enmerkar a Ensuckešdanna*. V něm opět vystupuje vládce Uruku a vládce Aratty, tentokrát je zmíněno i jeho jméno. Pravděpodobně se jednalo o stejného vládce Aratty, jako v prvním zmíněném eposu. Oba si chtějí získat náklonnost bohyně Inanny oslavou svátku jí věnované. Spor má rozhodnout rada starších, která nakonec rozhodne ve prospěch Enmerkara. Pán Aratty, Ensuckešdanna, se ale nehodlá smířit s porážkou a rozhodne se Uruku pomstít. Spojí se s kouzelníkem, který uvalí na Uruk hladomor. Je však zastaven vědmou, která čaroděje přemůže. Ensuckešdanna je následně přinucen uznat porážku.⁴⁶

---

⁴⁵ HRŮŠA, I.: *Bohové, chrámy, obřady a lidé: Náboženství staré Mezopotámie*, s. 102.

⁴⁶ Tamtéž.

5.4 Lugalbanda

Je známý pod přídomek pastýř, jeho jméno se dá ze sumerštiny přeložit jako „bujarý král“. Doba jeho vlády podle Sumerského královského seznamu činila neuvěřitelných 1200 let. Po jeho boku stála bohyně Ninsuna, která je někde zmiňována jako jeho sestra. Je pravděpodobné, že i on sám byl časem zbožštěn. Společně vychovávali legendárního vládce Uruku, Gilgameše.⁴⁷ Není jisté, jestli byl Lugalbandovým otcem Enmerkar, jelikož podle eposu *Lugalbanda v horské jeskyni* je zmíněn pouze jako velitel Enmerkarových vojsk. Můžeme zde vidět návaznost na eposy o Enmerkarovi, jelikož společně s vojskem pochodují k Arratě. Během cesty ale Lugalbanda vážně onemocní a vojáky je ponechán v jeskyni. Po několika dnech se probudí a uvidí tři bohy – Inannu, Nannu a Unua; Lugalbanda díky jejich pomoci uloví zvířata a společně s nimi hoduje. Bohové mu pomohou překonat nemoc a s Lugalbandou zůstávají pouze dobré síly.⁴⁸

Pokračováním předchozího eposu je *Lugalbanda a pták Anzu*. Epos začíná tak, že se Lugalbanda probouzí v jeskyni, zmaten, kde se může nacházet. Pro radu se vydá za moudrým ptákem Anzuem k hoře Zabu. Po nakrmení a záchraně jeho mláďat mu Anzu splní jakékoliv přání. Lugalbanda si vybere vytrvalost a sílu. Poté vyrazí k Arratě, kterou neúspěšně obléhají Enmerkarova vojska, kterým Lugalbanda před vypuknutím nemoci velel. Enmerkar potřebuje radu od bohyně Inanny. Vyšle proto do Uruku posla, kterým se dobrovolně stane Lugalbanda. Ten neúnavně putuje přes sedm pohoří, dorazí do Uruku a obdrží od Inanny instrukce, jak dobýt Arratu.⁴⁹

---

⁴⁷ JACOBSEN, T.: *The Sumerian King List*, s. 88-89.

⁴⁸ HRŮŠA, I.: *Bohové, chrámy, obřady a lidé: Náboženství staré Mezopotámie*, s. 43.

⁴⁹ Tamtéž, s. 118.

6. Kultura starověkého Uruku

6.1 Jazyk

S příchodem Sumerů se rozšířil nový jazyk, sumerština. Sumerština je výjimečná tím, že se považuje za první psaný jazyk. Svoje prvenství si drží i díky tomu, že se dochovaly tabulky, na kterých byly nápisy vyryty. Hliněné destičky se zachovaly snáze, než např. egyptský rákosový papyrus. Na rozdíl od akkadštiny, která postupně sumerštinu nahradila v 2. tis. př. n. l., sumerština nepatří do semitské jazykové skupiny, která se rozšířila po Blízkém východě a severní Africe. Semitské jazyky jsou flexivní, věty jsou tedy tvořeny pomocí skloňování slov. Sumerština je naopak jazyk aglutinační, tedy že přípony se shlukují za sebou. Sumerský jazyk sice rozluštěn byl, a to roku 1838 Henrym Rawlinsonem rozluštěním Bístunského nápisu, ale nepodařilo se ho přiřadit k žádné jazykové rodině a jeho původ zůstává nejasný. Sumerština, jako první psaný jazyk přináší potíže v tom, že nevíme, jak mohla znít v mluvené formě. Ani identifikace prvních tabulek s nápisy není jednoduchá, jelikož nemůžeme s jistotou říci, zda-li se skutečně jedná o sumerštinu. Až nalezené texty z raně dynastického období, tedy z let 2900-2700 př. n. l., lze spolehlivě pokládat za sumerský jazyk.⁵⁰

Souvislost má s drávidskými jazyky, kterými se mluvilo ve východním Íránu. Drávidské jazyky jsou rovněž aglutinační. Někteří jazykovědci zastávají názor, že sumerština má původ až v daleké jihovýchodní Asii. Tamější jazyky, patřící do austronéské jazykové rodiny, jsou podobné také ve slovní zásobě a tvoření slov. Tak či onak, sumerština je svou výjimečností řazena mezi izolované jazyky, stejně jako elamština nebo chatijština I po nahrazení akkadštinou v mluvené řeči během třetího urského období se sumerština uchovávala mezi elitou obyvatelstva a byla používána během rituálních činnostech.⁵¹

---

⁵⁰ MICHALOWSKI, P.: The Lives of the Sumerian Language. *Margins of Writing, Origins of Cultures*, s.161-163.

⁵¹ Tamtéž s.177-181.

6.2 Písmo

Je obtížné určit, jaké sumerské město začalo používat písmo jako první. Nejdříve používali Uručané piktografické písmo. Stejně jako hieroglyfy v Egyptě, tak i zde jednotlivé obrázky představovaly věci z každodenního života. Nešlo však ještě o písmo, tak jak ho známe dnes. Bylo obtížné zakreslit obrazce. Kreslení bylo časově náročné, navíc nebylo snadné vyrýt piktogramy do měkké hlíny. K přechodu na klínové písmo došlo až na konci 4. tis., zhruba mezi lety 3100-2500 př. n. l.⁵²

Ze začátku byl používány lineární znaky, tedy jednoduché čáry. V tomto období bylo používáno až 870 znaků. Obrázky nahradily jednoduché znaky ve tvaru klínu. K jejich tvorbě se používala stébla rákosu, která se zařízla do tvaru písmene „V“. Jejich konec se zabodl do hliněné tabulky a tahem směrem od nejužšího místa byl vytvořen znak. Mohlo být provedeno více tahů různými směry, aby vznikl jeden znak. V prvopočátcích byly tahy prováděny sešora dolů, poté se přešlo na systém zleva doprava, zároveň však byly znaky také otočeny. Odtud pramení název klínové písmo. Klínové písmo poté převzala i akkadština nebo chetitština.⁵³

6.3 Měrné jednotky

Pro určování hmotnosti bylo používáno písaři a obchodníky používáno závaží, které neznáme kdy bylo vyrobeno z drahých kovů a polodrahokamů, jako je diorit, ale i z běžných materiálů, jako je čedič nebo žula. Čím dražší materiál byl použit, tím vyšší prestiž si obchodník na trhu získal. Ze závaží z drahých kovů se později stalo mezinárodní platidlo. Zpočátku využívané obiloviny se nedaly dobře uskladnit a převážet, proto byly vhodné pouze pro lokální obchod, kdežto kovy vydržely věčnost. Závaží měla rovněž různé tvary; od oválných až po tvary zvířat, v Asýrii byla oblíbeným tvarem závaží podoba lvů nebo kachen.⁵⁴ Vzhledem k tomu, že se závaží používala

---

⁵² GLASSNER, J.: *The Invention of Cuneiform: Writing in Sumer*, s. 29-33.

⁵³ ANDRÉ-SALVINI, B.: *First Writing: Cuneiform and the Scribal Tradition. Mesopotamia: Civilization Begins*, s. 54-58.

⁵⁴ GILL, A.: *Gateway of the Gods: The Rise and Fall of Babylon*, s. 81.

k obchodu po celém okolí, můžeme předpokládat, že i v Uruku byly používány stejné jednotky jako v celé Mezopotámii.

Z Mezopotámie se rozšířila šedesátinná číselná soustava, která se používá dodnes. Typickým příkladem je určování úhlů. Kruh byl rozdělen na šest částí po 60 dílech. Za její zakladatele jsou považováni Sumerové, kteří si snad tento systém zaznamenávání veličin přinesli z jejich původní domoviny. Sumerové ovšem používali šedesátinný systém i k dělení či násobení základních veličin. Nejmenší měrnou jednotkou hmotnosti byl šekel, který představoval zhruba 8,3 gramů, zároveň byl šedesátinou jedné miny, která měla hmotnost přibližně půl kilogramu. Nejvyšší běžně používanou jednotkou byl talent, který představoval 30 kilogramů. Jiné jednotky se používali pro měření objemu vody, oleje nebo obilí. Jeden litr se nazýval silo. Největší používanou jednotkou délky byl béru, který na dnešní jednotky měřil přes 11 km. Jeden uš představoval asi 360 m, jeden nindan měřil 6 metrů. Nindan se používal rovněž pro měření plochy. Jeden čtvereční nindan, tedy 36 m², představoval jeden sar a byl základní jednotkou plošné míry.⁵⁵ Největší problém představovalo určování času, obzvláště určování letopočtů a předávání informací dalším generacím. Hodiny se měřily snadno pomocí slunečních hodin, ale letopočty se udávaly podle roku vlády panovníka, a tím docházelo k nejasnostem. V eposech tak např. můžeme narazit na údaj, kdy nám autor sděluje, že se událost stala během třetího roku vlády daného panovníka. Až s příchodem Sumerů se časem zavedlo používání kalendáře o 12 měsících.⁵⁶

6.4 Zahraniční obchod

Oblast Mezopotámie je ideální oblast k pěstování plodin a chovu zvířat, ale ne k těžbě surovin. Jelikož Uruk nedisponoval nerostným bohatstvím, všechny chybějící suroviny musel dovážet. V okolí města se nevyskytovaly ani základní materiály, jako jsou dřevo nebo kovy. Jediné bohatství, které Uruk měl, byla voda a hlína, v blízkém okolí se v malém měřítku nacházela ložiska asfaltu. První základní materiál, dřevo, se

---

⁵⁵ ZAMAROVSKÝ, V.: *Na počátku byl Sumer*, s. 138-139.

⁵⁶ MARK, J.: Mesopotamian Science and Technology. *World History Encyclopedia*.

dovážel ze severu. Z horských oblastí byly vyváženy borovice a cypřiše, ale také cedry, především z oblasti dnešního Libanonu. Cedry byly ceněny pro svoje kvalitní a velmi tvrdé dřevo. Používaly byly ke stavbě chrámů a lodí. Ačkoliv se dnes již cedr nevyskytuje v takovém měřítku, ve starověku byl hojně kácen. Právě to vedlo k tomu, že se z cedru stal ohrožený druh a dnes je již chráněn. Do Uruku byly sváženy na prámech po řece Eufkrat.⁵⁷

Dalším materiálem, který byl svážen po Eufratu, byl asfalt. Větší ložiska se nacházela 500 km proti proudu řeky, v lokalitě Hít. Zde vyvěral ze země dehet, ze kterého Sumerové zpracovávali asfalt. Ten používali na základy budov nebo na těsnění lodí proti propuštění vody.

Druhý nedostatkový materiál, kovy, byl dovážen z horských oblastí. Jedním z nejpoužívanějších drahých kovů byl lapis lazuli. Do Uruku se dostával z afghánských hor, konkrétně z oblasti Badachšanu. Z íránských hor proudily rovněž zásoby mědi a cínu k výrobě bronzu. V Uruku nebyl ani dostatek stavebního kamene. Jediné kameny, které se do Uruku dostaly, byly zbloudilé kameny z oblastí tureckých hor, které přinesl proud Eufratu. Podle eposu Enmerkar a pán z Aratty byl kámen dovážen právě z Aratty, která se nacházela v horské oblasti, pravděpodobně Íránu. Naopak do Aratty bylo vyváženo obilí a textilie. Z oblasti dnešního Bahrajnu byly dováženy mušle, perly a korále.⁵⁸

---

⁵⁷ EMBERLING, G.; MINC, L.: Trade and interaction during the era of the Uruk expansion: Recent insights from archaeometric analyses. *Journal of Archeological Science*.

⁵⁸ SOUČKOVÁ, J.: *Starověký Přední východ*, s. 30-31.

Závěr

Ačkoliv poloha města zůstala i po 6 tisících letech stejná, ostatní přírodní faktory se za tisíce let změnily. Typickým příkladem je vodstvo, které se měnilo nejen kvůli klimatickým změnám. Koryta řek během let vysychala a nová se zas vytvářela. Výsledkem toho je, že současné ruiny města se nacházejí několik kilometrů od současného Eufratu. Zároveň se změnila i hladina oceánu. Podle výzkumu se nejprve hladina moří po skončení doby ledové začala zvyšovat, což bylo mohlo být poukazováno na potopu, kterou popisuje mnoho nejstarších spisů. Uruk se tak nacházel pouze pár kilometrů od Indického oceánu. Poté začalo moře ustupovat a ustálilo se do dnešní polohy.

Urucké kultuře předcházela kultura obejdská. Ta se vyvíjela od počátku sdružování lidí do osad, kteří začali systematicky pěstovat potravu pro svojí obživu. Z obejdského období se zachovalo např. stavění trojlodních staveb, tvorba keramiky nebo rozlehlé chrámy. S příchodem Sumerů byla obejdská kultura nahrazena uruckou kulturou. Současně se Uruk rozrůstal a nabýval na důležitosti. Podstatný je i přínos jazyka, který s sebou nově příchozí obyvatelstvo přineslo. Ten se liší od všech jazyků v regionu. Po urucké kultuře se v jižní Mezopotámii začala šířit kultura džemdet-nasrská. Jejím typickým znakem je rozvoj písma a tím i uchování historických informací na hliněné tabulky. Tím končí období, které lze považovat za počátek dějin Mezopotámie.

Pro snadnější orientaci bylo historiky navrženo rozložení dějin Uruku do 18 stratifikačních vrstev a několika podvrstev. Díky nim lze lépe zařadit objevené zbytky budov do jednotlivých období. Nejdůležitější budovy se nacházely ve dvou okrscích, v okrsku boha Anu a bohyně Inanny.

V prvním zmíněném okrsku se rozkládaly pouze dvě dosud nalezené budovy, zatímco v centru bohyně Inanny se nacházely skoro tři desítky budov, které byly postaveny během dvou tisíc let. Z období urucké kultury pocházejí dva nejvýznamnější nalezené předměty, a to Dáma a Váza z Varky. Oba artefakty byly zpracovány na tu dobu s neobyčejnou precizností. Z Uruku se rozšířily i nové druhy předmětů a architektury. Slavné pečetní válečky, které nahradily klasická obdélníková pečetidla,

nalezly světlo světa právě v Uruku. Na zdejších chrámech byly dekorovány mozaiky pomocí hliněných kolíků, které se na zdech zachovaly i do dnešních dnů.

Nedílnou součástí v mezopotamském životě hrálo uctívání božstev. Chrámy tvořily důležitou část města, často i posvátnou, kam měl přístup jen omezený počet obyvatelstva. Chrámové okrsky byly rovněž obehnané hradbou a odděleny od běžné zástavby. Uručané uctívali pouze dva bohy, podle kterých byly v minulosti pojmenovány chrámové okrsky – slunečního boha Ana a bohyni lásky a války Inannu. O Anuovi se nedochovalo mnoho informací, ani chrámů ve kterých byl uctíván. Inanna byla postavou mnoha eposů, ve kterých vynikl její charakter. V nich byla prezentována jako ctižádostivá žena, která vždy chtěla více, než měla nárok. Tyto vlastnosti se jí mnohokrát vymstily. Nicméně její odkaz přetrval i po obsazení Sumeru Akkadany až do nástupu křesťanství.

O uruckých vládcích se nedochovalo příliš historických pramenů. Jediným písemným zdrojem je Sumerský seznam králů, který ale svým nadsazeným udáváním délek vlád jednotlivých panovníků nemůže být brán za naprosto spolehlivý. V prvopočátcích období vlád dosahují až k řádům tisíců let. Zároveň byl napsán až s odstupem času, a tak první vládci Uruku jsou bráni spíše za mytologické vládce. O vůbec prvním vládcí, Meskigašerovi, se nedochovaly takřka žádné informace. Je zmíněn pouze v Sumerském královském listu.

O ostatní vládcích už můžeme nalézt zmínky v eposech. Jako skutečný zakladatel Uruku je zde brán Enmerkar, který vystavěl město a rovněž vedl boje se zahraničními sousedy. V eposech jsou popisovány jeho vojenské intervence proti sousední zemi Arattě. Proti Arattě vedl boje i jeho nástupce, Lugalbanda. V nich je ale zmíněn pouze jako velitel Enmerkarových vojsk, nikoliv jako jeho syn. Jisté je, že Lugalbandovým nástupcem byl legendární Gilgameš, jenž vládl v raně dynastickém období.

O životě v urucké společnosti se mnoho údajů nedochovalo. S příchodem Sumerů se začal používat nový jazyk, který byl naprosto odlišný od ostatních semitských jazyků. Soudí se, že na území Mezopotámie se dostal stejně jako Sumerové z východu, snad až z jihovýchodní Asie. O sumerštině se dochovaly doklady díky tomu, že na konci 4. tis. př. n. l. se začala zapisovat na hliněné tabulky

pomocí klínového písma. Zároveň je oblast považována za vůbec první na světě, odkud se forma písma začala používat. Písmo bylo užitečné i při administrativních činnostech. K zápisu seznamu majetku byly používány jednotky, které byly v porovnání s dnešní dobou naprosto odlišné. Jedinou souvislost má sumerská šedesátková soustava, která se dochovala dodnes pro měření času. Administrativní činnost byla využívána i při zahraničním obchodu. Oblast jižní Mezopotámie je chudá takřka na veškeré zdroje, proto musely být dováženy z různých koutů regionu. Nebyl zde dostatek ani základních materiálů, jako jsou dřevo nebo kamení. Obchod mohl prosperovat díky úrodné oblasti jižní Mezopotámie, díky které měli Uručané dostatek plodin k výměně.

Seznam použitých zdrojů

AL-ANSARI, Nadhir: Sea Level Changes in the Mesopotamian Plain and Limits of the Arabian Gulf: A Critical Review. *Journal of Earth Sciences and Geotechnical Engineering* [online]. Scienpress, 2020, **10**(4), s. 87-110 [cit. 21.2.2021]. ISSN 1792-9660. Dostupné z: http://www.scienpress.com/Upload/GEO/Vol%2010_4_2.pdf.

ANDRÉ-SALVINI, Béatrice: First Writing: Cuneiform and the Scribal Tradition. *Mesopotamia: Civilization Begins*. Getty Publications, 2020, s. 53-59. ISBN 9781606066492.

AVDIJEV, Vsevolod Igorevič: *Dějiny starověkého východu*. Moskva: Státní nakladatelství politické literatury, 1953.

CRAWFORD, Harriet: *Sumer and the Sumerians*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. ISBN 521-53338.

CRÜSEMANN, Nicola: *Uruk: First City of the Ancient World*. Los Angeles: Getty Publications, 2019. ISBN 9781606064443.

DURING, Kayleigh: Anu Ziggurat of Uruk, White Temple to Sky God Anu in Mesopotamia: Oldest City on Earth Warka, Iraq. *Youtube* [online]. 3.12.2020 [cit. 11.2.2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=4AGK0YteOE0&t=59s>.

EMBERLING, Geoff; MINC, Leah: Trade and interaction during the era of the Uruk expansion: Recent insights from archaeometric analyses. *Journal of Archeological Science* [online]. Elsevier, 2016, s. 793-797 [cit. 1.2.2021]. ISSN 2352-409X. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352409X16301006>.

FRANKFORT, Henri: *The Art and Architecture of the Ancient Orient*. London: Yale University Press, 1996.

GILL, Anton: *Gateway of the Gods: The Rise and Fall of Babylon*. London: Quercus Publishing Plc, 2008. ISBN 978-80-7451-020-5.

GLASSNER, Jean-Jacques: *The Invention of Cuneiform: Writing in Sumer*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2003. ISBN 978-0801873898.

HRŮŠA, Ivan: *Bohové, chrámy, obřady a lidé: Náboženství staré Mezopotámie*. Praha: Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-577-5.

HRUŠKA, Blahoslav; MATOUŠ, Lubor; PROSECKÝ, Jiří; SOUČKOVÁ, Jana. *Mýty staré Mezopotámie: sumerská, akkadská, chetitská literatura na klínopisných tabulkách*. Praha: Odeon, 1977.

CHARVÁT, Petr: *Mesopotamia Before History*. London: Routledge, 2002. ISBN 0-415-25104-4.

JACOBSEN, Thorkild: *The Sumerian King List*. Chicago: The Oriental Institute of the University of Chicago, 1939.

JONES, Philip; MILLER, Naomi; PITTMAN, Holly: Sign and Image: Representations of Plants on the Warka Vase of Early Mesopotamia. *Origini: Prehistory and Protohistory of Ancient Civilizations*. Università di Roma, 2016, s. 53-74. ISBN 978-88-492-3417-6.

KLÍMA, Josef: *Společnost a kultura starověké Mezopotámie*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962.

KRAMER, Samuel Noah: *In the World of Sumer*. Detroit: Wayne State University Press, 1986. ISBN 978-0-8143-2121-8.

KRAMER, Samuel Noah: *The Sumerians: Their History, Culture and Character*. Chicago: The University Press, 1963. ISBN 0-226-45238-7.

LEICK, Gwendolyn: *A Dictionary of Ancient Near Eastern Mythology*. New York: Routledge, 1998. ISBN 415-19811-9.

LEICK, Gwendolyn: *Mesopotamia: the Invention of the City*. London: The Penguin Press, 2001. ISBN 0-713-99198-4.

MARK, Joshua J.: Mesopotamian Science and Technology. *World History Encyclopedia* [online]. 11.11.2019 [cit. 3.3.2021]. Dostupné z: https://www.worldhistory.org/Mesopotamian_Science/.

MIEROOP, Marc Van De: *A History of the Ancient Near East*. New Jersey: Wiley Blackwell, 2015. ISBN 978-1-118-71816-2.

MICHALOWSKI, Piotr: The Lives of the Sumerian Language. *Margins of Writing, Origins of Cultures*. University of Chicago, 2006, s. 159-184. ISBN 1-885923-39-2.

NIESEN, Hans. The Archaic Texts from Uruk. *World Archeology*. Routledge, 1986, **17**(3), s. 317-334.

NOVÁKOVÁ, Nea; PECHA, Lukáš; RAHMAN, Furat: *Dějiny Mezopotámie*. Praha: Karolinum, 1998.

POLLOCK, Susan: *Ancient Mesopotamia: The Eden that Never Was*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. ISBN 0-521-57334-3.

PROSECKÝ, Jiří: *Encyklopedie starověkého Předního východu*. Praha: Libri, 1999.

SOUČKOVÁ, Jana: *Starověký Přední východ*. Praha: Mladá fronta, 1979.

UNESCO: The Ahwar of Southern Iraq: Refuge of Biodiversity and the Relict Landscape of the Mesopotamian Cities. *World Heritage List* [online]. 2016 [cit. 25.3.2021]. Dostupné z: <http://whc.unesco.org/en/list/1481/>.

ZAMAROVSKÝ, Vojtěch: *Na počátku byl Sumer*. Praha: Panorama, 1983.

Resumé

The main topic of the bachelor's thesis is a summary of the situation in the Sumerian city of Uruk from its founding until the end of the 4th millenium B.C. The thesis begins with a description of the area in which Uruk is located and how it had changed over thousands of years. It is followed by a description of the time periods that took place during the 4th millennium B.C. The next chapter details the archaeological excavations and artefacts found by archaeologists in the ruins of the city, such as the statue "Lady of Warka", or clay tablets with cuneiform. An important part is to mention the worship of Uruk deities and introduce the first rulers of the early period. Last but not least, the thesis focuses on everyday life in the city, especially which language the inhabitants spoke and wrote in, but also which units of measurements they used for trading.

Seznam příloh

1. Mapa starověké Mezopotámie. Dostupné z:

<https://www.worldhistory.org/img/c/p/1200x627/1352.jpg?v=1618749906>

[staženo 26.4.2021].

2. Změna podoby Perského zálivu. Dostupné z:

https://miro.medium.com/max/1736/1*Gye4F81epIjvHVGxESQNMQ.jpeg

[staženo 26.4.2021].

3. Mapa města Uruku. Dostupné z:

<https://www.researchgate.net/profile/MaxEngel/publication/328269479/figure/>

[staženo 26.4.2021].

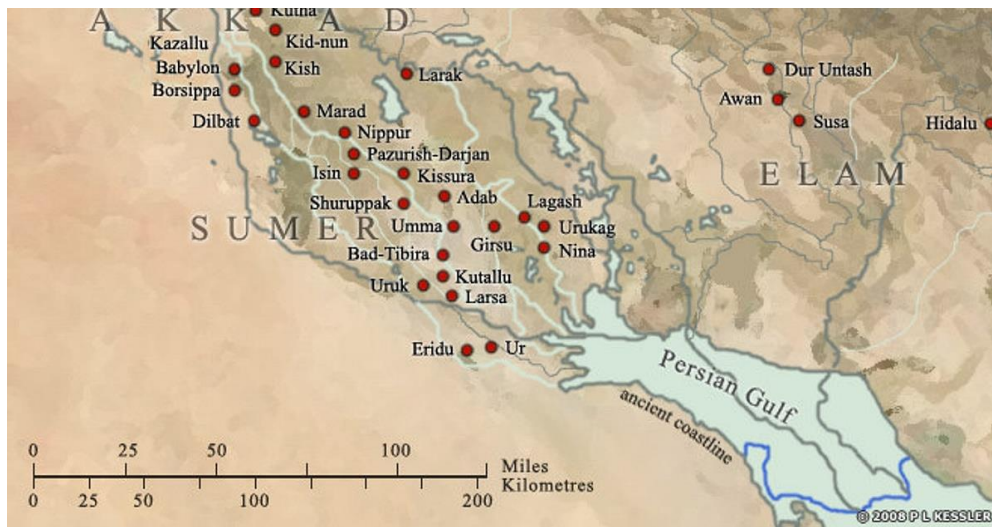
4. Mozaika tvořená hliněnými kužely. Dostupné z:

https://payload.cargocollective.com/1/6/214399/5257931/66818704_4c98527a67_z.jpg

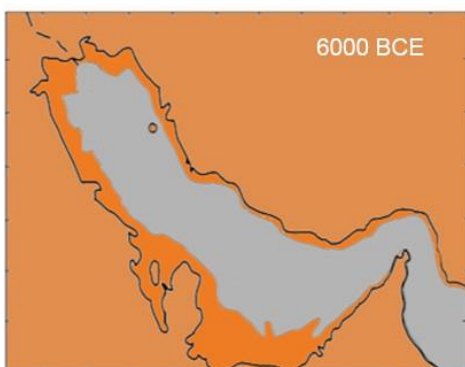
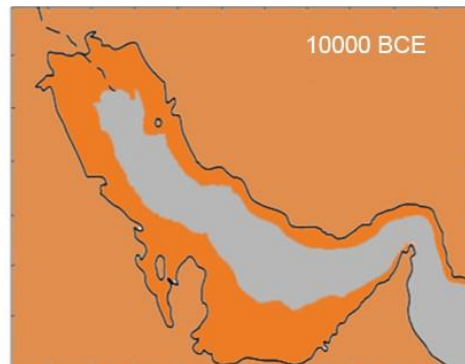
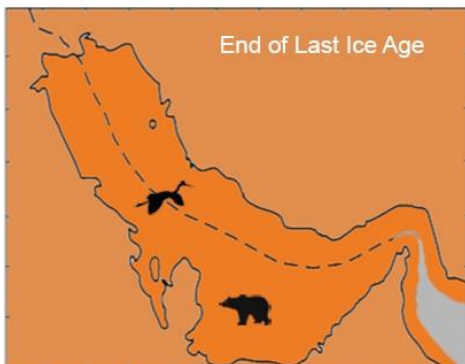
[staženo 26.4.2021].

Obrázkové přílohy

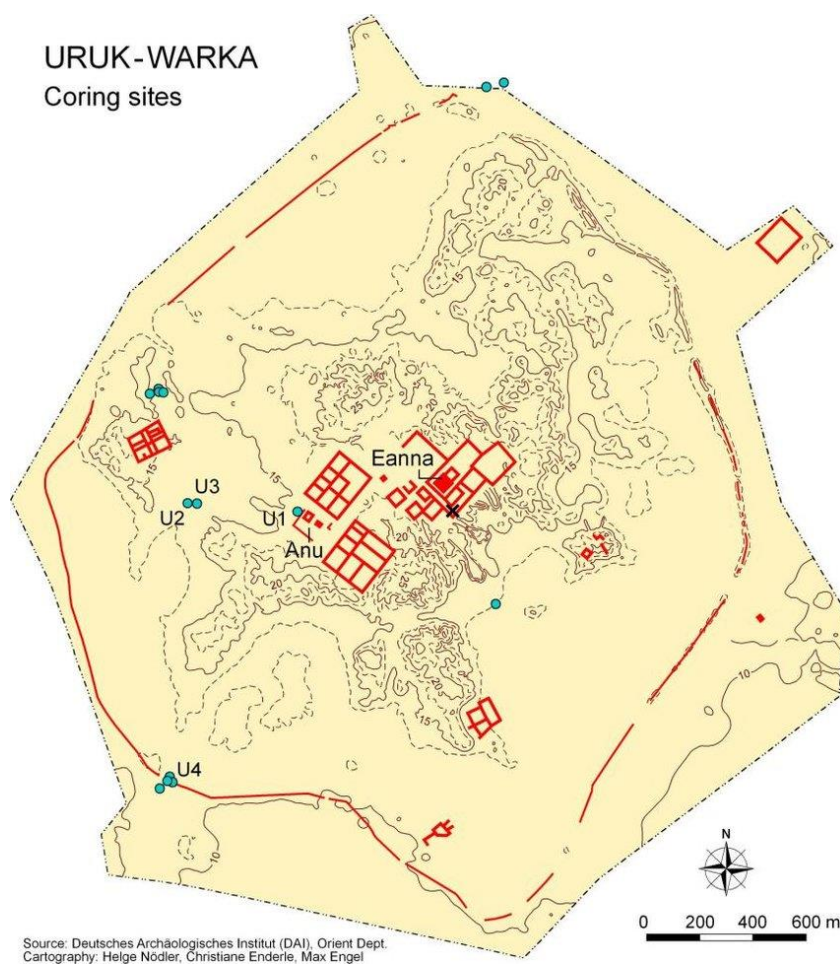
1. Mapa starověké Mezopotámie

2. Změna podoby Perského zálivu.

3. Mapa města Uruku.

4. Mozaika tvořená hliněnými kužely.

